

Олена Пометун, Юлія Малієнко, Ольга Дудар

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Фрагмент підручника для 7 класу закладів загальної середньої освіти

Модельна навчальна програма «Всесвітня історія. 7-9 класи» для закладів
загальної середньої освіти
(авт. Пометун О. І., Ремех Т. О., Малієнко Ю. Б., Мороз П. В.)

Частина 1

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2023

Всесвітня історія / Історія України	Повторення. Вступ Середньовіччя як період розвитку людства і Русі- України
--	---

Середньовіччя як період розвитку людства. Періодизація Середньовіччя

Україна в контексті європейського Середньовіччя

Велике переселення народів та його наслідки. Розселення слов'ян

ВСТУП. СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ЯК ПЕРІОД РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА

Обговоріть у класі

Дехто з дослідників та дослідниць називав період Середньовіччя «Темними віками», оскільки це було, на їхню думку, кроком назад у порівнянні з високою культурою античності. Проте нині історична спільнота вважає таку характеристику хибною.

Як ви вважаєте, чи можна негативно характеризувати якийсь із історичних періодів? Чому?

Досліди

1. Пригадай вивчений торік матеріал, встав пропущені в тексті слова й запиши текст у зошит.

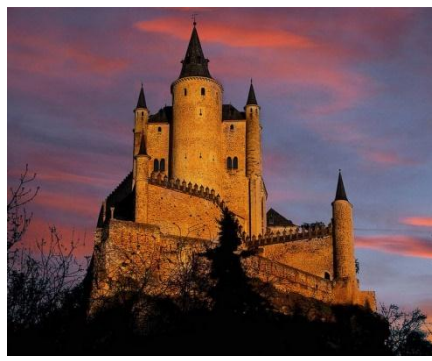
Історія Стародавнього світу — частина ... історії, яка вивчає ... період у минулому людства. Вона охоплює період від ... первісних людей (бл. 2,5 млн років тому) до ... Римської імперії (476 рік). Це ... і ... період в історії людства.

Підказка: найдовший, поява, найдавніший, падіння, всесвітня, перший.

2. Працюючи зі стрічкою часу в зошиті, познач хронологічні межі періоду історії Стародавнього світу і початок наступної історичної доби — Середньовіччя, що вивчатимеш цього року.

3. Визнач, які із зображених пам'яток ілюструють історію Стародавнього світу, а які – Середньовіччя. Поясни свій вибір.

1. Що вивчає історія Середніх віків

Поміркуйте

Чому доба всесвітньої історії V-XV ст. отримала назву «Середні віки»?

Завдяки дослідженням всесвітньої історії ми дізнаємося про минуле та неповторний досвід різних країн і народів. Торік ти ознайомився/ознайомилась з першим періодом всесвітньої історії — історією Стародавнього світу. Із занепадом Римської імперії наприкінці V ст. розпочинається новий період — Середні віки, або Середньовіччя (V—XV ст.).

Історія Середніх віків — період історії, який тривав від падіння Західної Римської імперії (кінець V ст.) до початку відкриття європейськими мореплавцями Америки та інших земель наприкінці XV ст.

Назва «Середні віки», можливо, здається тобі дещо дивною: чому — «середні»? Вперше цю назву почали вживати італійські мислителі наприкінці епохи Середньовіччя. Палкі прихильники античності, вони створили яскраву і людиноцентричну культуру Відродження. А от період V-XV ст. вважали «темним», часом варварства, війн і руйнування храмів. Тож досить довго епоху між античністю та Відродженням і назвали «Середніми віками». Саме

так сформувалася негативна оцінка цього періоду. І зараз для деяких людей поняття «Середньовіччя» є синонімом жорстокості й занепаду культури.

Однак це несправедливо, адже війни та лихоліття притаманні кожному історичному періоду. Водночас саме у часи Середньовіччя в Європі поширилося християнство, а на Аравійському півострові виникла нова світова релігія — іслам. Протягом цього періоду формувалися європейські держави, відкривалися школи й університети, зводилися величні собори та замки, здійснювалися наукові відкриття, розвивалися давні цивілізації Індії та Китаю. Тож не дивно, що до сьогодні Середні віки надихають письменників і письменниць, художників та художниць, кінематографічну спільноту, авторів та авторок історичних реконструкцій на відтворення різних граней цієї епохи.

Досліди

Повернись до лінії часу і назви хронологічні межі історії Стародавнього світу та Середніх віків. Полічи тривалість Середньовіччя у століттях.

2. Які періоди виокремлюють в історії Середньовіччя

Поміркуйте

Складіть хронологічну таблицю «Періодизація Середньовіччя» і поясніть відмінності і назви кожного з періодів

Історія Середньовіччя вивчає набагато коротший проміжок часу, ніж історія Стародавнього світу, проте тисячоліття — це тривалий шлях, протягом якого в житті людей відбулися дуже важливі зміни. Для кращого їх розуміння історики виокремлюють у Середньовіччі три періоди.

Перший період — **Раннє Середньовіччя (кінець V — кінець IX ст.)** — перехід від античності й варварства до нових суспільних відносин і держав, час Великого переселення слов'ян, становлення на теренах сучасної України племінних князівств та союзів.

Другий період — **Зріле (Високе) Середньовіччя (X—XIII ст.)** — період розвитку середньовічного суспільства, Русі-України, час підйому ремесел, торгівлі, розбудови країн і міст, загального господарського піднесення.

Третій період — **Пізнє Середньовіччя (XIV—XV ст.)** — доба зміцнення європейських держав, розвитку на землях Русі-України удільних князівств, час відкриттів і винаходів. Цей період ще називають «осінню Середньовіччя».

3. Якими є джерела вивчення історії Середньовіччя

Поміркуйте

На основі тексту закінчіть речення:

- Речові історичні джерела — це До них належать
- Етнографічні джерела — це До них належать
- Зображувальні джерела — це Серед них

На відміну від часів Стародавнього світу, збереглося більше джерел з історії Середніх віків. Тому науковці і науковиці вивчили цей період набагато краще. У багатьох музеях світу й до сьогодні зберігаються знаряддя праці, зброя, монети, меблі, посуд та багато інших елементів побуту середньовічних людей. У деяких містах ти зможеш відвідати середньовічні церкви та собори, замки й навіть цілі квартали будинків. Вони зберігають пам'ять про життя людей, яке колись тут вирувало.

Проте речових історичних джерел недостатньо, аби розповісти все про життя людей. Тож вчені досліджують численні писемні історичні пам'ятки: документи, хроніки, де, як правило, викладено події від моменту створення світу й до часів, коли жив і відтворював життя хроніст. А ще саме у Середньовіччі було започатковано книгодрукування, тож друковані видання доповнюють джерельну базу цього періоду.

Багато цікавого про життя людей того часу можуть розповісти зображувальні джерела, насамперед твори мистецтва: книжкові мініатюри та гравюри, візерунки на килимах, картини, ікони, фрески, статуї та вітражі в соборах.

Для вивчення історії Середньовіччя дуже цінними є усні пам'ятки, зокрема: старовинні народні перекази (наприклад, ірландські та скандинавські саги), народні пісні, балади, казки.

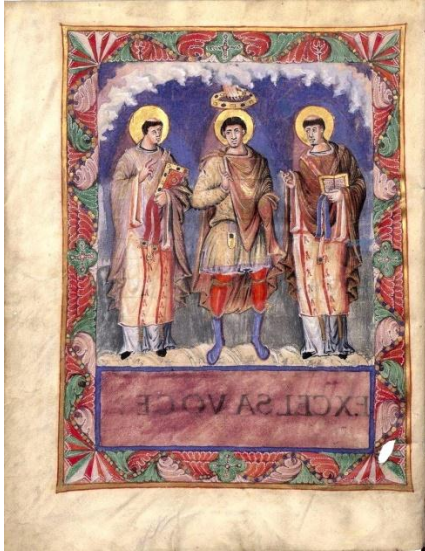
Відлуння середньовічної доби знаходимо в етнографічних пам'ятках і народних святах, численних обрядах, дитячих забавах, бачимо в одязі чи предметах хатнього вжитку. Різноманітні етнографічні матеріали містять також записи очевидців і мандрівників.

Отже, із часів Середніх віків до нас дійшло чимало інформації. Однак під час її опрацювання потрібні неабиякі точність і виваженість. Для глибшого пізнання тієї епохи необхідно брати до уваги відомості різних джерел, бо саме такий підхід допоможе відчути дух Середньовіччя.

Досліди

Уяви себе вченим-істориком, який вивчає пам'ятки епохи видатного діяча Середньовіччя Карла Великого. Обери одну з них і розкажи, до якого виду історичних джерел вона належить і про що може розповісти.

1

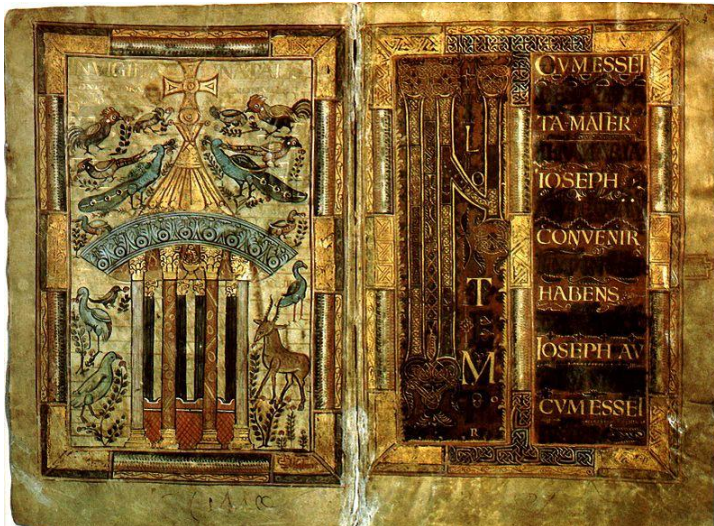
2

1 Зображення короля Карла Великого з римськими папами Геласієм I і Григорієм I (IX ст.)

2 Статуя Карла Великого у Франкфурті. Німеччина. Сучасне фото

3

3 «Євангелістерій Годескалька», найвідоміший рукопис, створений у скрипторії Карла Великого

4

4 Видання твору історика Ейнгарда, сучасника Карла Великого, німецькою, англійською, українською мовами

Перевір себе

1. Назви хронологічні межі Середньовіччя.
2. На які періоди поділяється історія Середніх віків?
3. Якими джерелами послуговуються історики та історикині, вивчаючи епоху Середньовіччя?
4. Які відомі тобі пам'ятки, образи та символи ти пов'язуєш з епохою Середньовіччя?
5. Як ти гадаєш, що можна сьогодні вважати спадщиною Середньовіччя? У чому її значення для сучасної людини? А для тебе особисто?
6. Чи відомі тобі пам'ятки Середньовіччя у твоєму регіоні? Як ти вважаєш, чи багато їх збереглося в Україні? Чому?

А ще ти можеш

Знайди в інтернеті чи у книжках 2–3 джерела для характеристики суспільних змін у добу Середньовіччя в Європі та в Україні.